

Історія становлення і сучасний стан жіночого спорту в країнах Північної Африки та Близького Сходу

Альона Дьоміна

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

ABSTRACT

The history of establishing and the current state of women's sport in the countries of North Africa and the Near East Alona Domina

Objective. To substantiate the process of establishing and development of women's sport in the countries of North Africa and the Near East.

Methods. Analysis and generalization of specialized literature; documentary sources and materials of the Internet; historical and logical method; comparative method; method of system analysis.

Results. On the basis of the study of the characteristics of each country in North Africa and the Middle East and the identification of the main factors influencing the process of formation and development of women's sport, along with the generalization of statistical data on the participation of women of the described regions in competitions of various levels, practical recommendations were substantiated and developed as an integrated strategy for women's sport development, which consists of five major interconnected blocks: the informational and promotional, which covers the range of issues related to the informational support for the strategy, community outreach, healthy life style promotion and popularization of leisure time physical and sports activities, and the selection of optimal approaches to achieve the goals; the material-technical, which involves the issues related to sports infrastructure, specially organized places for leisure time physical and sports activity, and the opportunities for adapting infrastructure for women's sport, taking into account the cultural and social characteristics of the regions; the educational, consisting of possible educational programs for women in North Africa and the Middle East countries; the normative legal, which includes legal issues and disputes related to the rights and responsibilities of women in society; the scientific and practical block, which covers all the issues, from the designing of the training process to the social peculiarities of North Africa and the Near East countries; as well as the integral, which includes all the factors influencing the development of women's sport in the specified regions.

Conclusion. The carried out studies and generalization of available statistical and sociological data made it possible to substantiate the ways for women's sport development in the countries of North Africa and the Near East.

Key words: women's sport, North Africa, the Near East, women's rights, athletes, hijab, development strategy.

АННОТАЦИЯ

История становления и современное состояние женского спорта в странах Северной Африки и Ближнего Востока

Демина Алена

Цель. Обоснование процесса формирования и развития женского спорта в странах Северной Африки и Ближнего Востока.

Методы. Анализ и обобщение специальной литературы, документальных источников и материалов сети Интернет, историко-логический метод, компаративный метод, метод системного анализа;

Результаты. На основании изучения особенностей каждой из стран Северной Африки и Ближнего Востока, определения основных факторов, влияющих на процесс формирования и развития женского спорта, обобщения статистических данных об участии женщин упомянутых регионов в соревнованиях разного уровня были обоснованы и составлены практические рекомендации в виде комплексной стратегии развития женского спорта, которая состоит из пяти основных взаимосвязанных блоков: информационно-пропагандистского (охватывает круг вопросов, связанных с информационным обеспечением стратегии, работой с населением, пропагандой здорового образа жизни и популяризацией занятий физической культурой и спортом в свободное от учебы и работы время, а также с подбором оптимальных методов для достижения поставленных целей); материально-технического (состоит из вопросов, касающихся спортивной инфраструктуры, специально организованных мест для занятий физической культурой и спортом на досуге и возможности адаптации инфраструктуры для женского спорта с учетом культурных и социальных особенностей регионов); образовательного (состоит из образовательных программ для женщин стран Северной Африки и Ближнего Востока); нормативно-правового (включает юридические вопросы и споры, связанные с правами и обязанностями в обществе); научно-практического (охватывает все вопросы, начиная от построения тренировочного процесса и заканчивая социальными особенностями стран Северной Африки и Ближнего Востока), а также интегрального (совокупность всех факторов, влияющих на развитие женского спорта в указанных регионах).

Выводы. Проведенные исследования и обобщение статистического и социологического материала позволили обосновать пути развития женского спорта в странах Северной Африки и Ближнего Востока.

Ключевые слова: женский спорт, Северная Африка, Ближний Восток, права женщин, спортсменки, хиджаб, стратегия развития.

Постановка проблеми. Генеза склалася таким чином, що одним із головних критеріїв, що визначають рівень розвитку суспільства країни або окремого регіону, є рівень свободи жінки та її участь у соціальному житті. Спорт є невід'ємною та надважливою складовою цього процесу [5].

Дослідження свідчать, що рівень розвитку спорту в цілому, та жіночого спорту зокрема, в країнах Північної Африки та Близького Сходу знаходиться на низькому рівні з об'єктивних причин. Серед головних проблем, які впливають на розвиток жіночого спорту в країнах регіонів, що досліджуються, фахівці в галузі фізичного виховання та спорту виділяють: відсутність спеціалізованих тренувальних програм для жінок, відсутність або недоступність спортивної інфраструктури для жінок, брак спеціалістів, політичні та економічні фактори та культурні особливості [2, 7].

Сьогодні провідні фахівці всього світу вивчають ряд інших актуальних проблем жіночого спорту. Однією з найважливіших є особливості розвитку жіночого спорту у світі, тобто вплив на громадську думку, а також соціальний статус жінки у різних регіонах і країнах світу [4, 12].

Нині МОК та багато фондів й асоціацій беруть участь у вирішенні цих проблем, сприяючи популяризації спорту серед жінок, а як відомо, серед основних завдань МОК є заохочення і підтримка просування жінок у спорті на всіх рівнях та в усіх структурах з метою досягнення реалізації принципу гендерної рівності чоловіків і жінок.

Питанням жіночого спорту присвячено значну кількість праць як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців. Так, у роботах Л. Г. Шахліної розкрито особливості біологічного розвитку жіночого організму, з'ясовано вплив занять спортом на статеве дозрівання юних спортсменок та вплив специфіки жіночого організму на їхню працездатність [8]. У дослідженнях Ф. А. Йорданської представлено педагогічні аспекти роботи з жінками-спортсменками [5]. М. М. Булатовою і В. М. Платоновим проведено аналіз організаційних аспектів участі жінок у міжнародному олімпійському русі [7]. В роботах Н. Ю. Мельникової, С. Н. Мягкової, G. Pfister та ін. простежено еволюцію жіночої частини олімпійської програми [1, 2, 5–7, 12, 13].

Дослідження свідчать, що розвиток жіночого спорту в світі відбувається нерівномірно, що зумовлено історичними, культурними й політичними особливостями розвитку окремої країни та регіону. Наприклад, через радикально суворі мусульманські канони у деяких районах Ірану і Саудівської Аравії жінки взагалі не мають права займатися спортом.

Питання щодо участі жінок–представниць країн Північної Африки і Близького Сходу у світовому спортивному русі в останні роки є актуальним і доволі дискусійним. Безумовно, соціорелігійна специфіка суттєво позначилася як на особливостях історичного розвитку загалом, так і на сучасному стані жіночого спорту в країнах Північної Африки та Близького Сходу зокрема.

Серед важливих критеріїв, що можуть свідчити про рівень розвитку жіночого спорту в країні, провідні фахівці галузі виділяють такі як:

- масовість занять спортом серед жінок;
- відсоткове співвідношення чоловіків і жінок, які займаються спортом;
- чисельність і результати виступу жінок на найбільших міжнародних змаганнях;
- громадська думка про жіночий спорт і подальший його розвиток в країні.

Аналіз зазначених критеріїв дозволить визначити рівень розвитку жіночого спорту в країнах Північної Африки та Близького Сходу.

Актуальним, на наш погляд, є дослідження історичних аспектів розвитку жіночого спорту в зазначених регіонах, виявлення основних чинників, що впливають на розвиток і сучасний стан жіночого спорту в країнах Північної Африки та Близького Сходу.

Попри ефективні кроки МОК та спроби світових організацій та асоціацій щодо шляхів вирішення даної проблеми, а також стійкий інтерес теоретиків та практиків спорту до проблем жіночого спорту в країнах Північної Африки та Близького Сходу, нині не існує комплексного та системного підходу до вирішення цього сегмента питань. Наявність проблемного поля та зацікавленість теоретиків спорту щодо зазначених аспектів жіночого спорту мусульманських країн загалом, та країн Північної Африки та Близького Сходу зокрема, підтверджує актуальність обраного напрямку дослідження.

Мета дослідження – обґрунтування історичних умов розвитку жіночого спорту в країнах Північної Африки та Близького Сходу.

Методи та організація дослідження: аналіз й узагальнення спеціальної літератури: аналіз документальних джерел та матеріалів мережі Інтернет; історико-логічний метод; компаративний метод; метод системного аналізу.

Результати дослідження. Близький Схід у сучасній географії включає країни Південно-Західної Азії: Бахрейн, Йорданію, Ізраїль, Ірак, Іран, Ємен, Катар, Кувейт, Ліван, Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ), Оман, Сирію, Саудівську Аравію, а також Палестину. Всі вони відрізняються за державним устроєм: з них – сім республік; сім – монархій, три з яких – абсолютні.

У Північній Африці, що охоплює територію, на більшій частині якої розташована пустеля Сахара, знаходяться такі країни, як Алжир, Єгипет, Лівія, Мавританія, Марокко, Судан, Туніс, а також Західна Сахара.

Чисельність населення регіону Близького Сходу і Північної Африки становить 355 млн осіб, з яких 85 % живуть у країнах з середнім рівнем доходу, 8 % – в країнах з високим рівнем доходу і 7 % – у країнах з низьким рівнем доходу [3, 14].

У більшості країн Північної Африки та Близького Сходу релігія та її вплив закріплені на законодавчому рівні й священнослужителі офіційно мають змогу впливати на політичні рішення всередині країни та брати участь у формуванні зовнішньої політики своїх країн. Релігія – іслам – є невід'ємною частиною як повсякденного, так і культурного життя в країні.

Значний вплив на розвиток жіночого спорту в країнах Північної Африки та Близького Сходу має створення комісій «Жінка і спорт» при спортивних федераціях, союзах і радах. Активно практикується також функціонування комітетів або рад при національних олімпійських комітетах, міністерствах спорту або соціальних центрах, основною метою роботи яких і є розвиток жіночого спорту в регіоні та усунення проблем, які постають на шляху до мети [11, 12].

В ОАЕ згідно з наказом шейха Мохаммеда ібн Рашида Аль Мактума при Раді спорту Дубаю було створено комітет «Жінка і спорт», який підтримує вся королівська родина. Основними завданнями комітету є: підвищення обізнаності про спортивну культуру серед жінок та пропаганда здорового способу життя і гармонійного всебічного розвитку; кооперація з іншими установами Дубаю, які працюють у сфері фізичної культури та спорту, заради підтримки жіночого спорту; робота над підвищенням інтересу жінок до спортивних змагань та їх участі в них; розробка щорічної програми спортивних та культурних заходів для жінок [15].

Оскільки в ОАЕ розвиток спорту в цілому, і жіночого зокрема, знаходиться під патронатом шейха Мохаммеда ібн Рашида Аль Мактума, а враховуючи фінансові можливості країни та рівень впровадження сучасних технологій в усі сфери життя, спортсмени та спортсменки з ОАЕ демонструють непогані спортивні результати, навіть члени королівської родини беруть участь у змаганнях з кінного спорту, стрільби, єдиноборств тощо.

Комітет перебуває повністю в площині сфери державного управління, на відміну від комісій «Жінка і спорт», що формуються при національних олімпійських комітетах країн Північної Африки та Близького Сходу, і мають однакові завдання з комітетом [1, 9, 14].

При національних олімпійських комітетах Марокко, Мавританії й Тунісу створено комісії у справах жіночого спорту. Цілі комісій в глобальних питаннях є ідентичними, завдання відрізняються лише у деяких підходах. Наприклад, НОК Мавританії розробив ряд спеціальних програм рухової активності для жінок, які враховують особливості жіночого організму, а головне – побажання тих, хто займається. Програми містять у собі заняття йогою, пілатесом, аеробікою, ходьбою і танцями. Сьогодні понад тисячу жінок відвідують регулярні тренування.

Історія участі жінок країн Північної Африки та Близького Сходу в міжнародних змаганнях починається з 1936 р. В Іграх XI Олімпіади в Берліні взяли участь дві спортсменки – Халет Чамбел та Суат Ашані з Туреччини, які виступали у фехтуванні, але не посіли призових місць. У 1987 р. також уродженка Туреччини Серап Аксу посіла друге місце в змаганнях з легкої атлетики на Середземноморських іграх в Латакії.

Довгий час жінки країн Північної Африки та Близького Сходу були ізольовані у суспільному житті, а спорт був виключно «чоловічою» справою. В країнах з консервативним устроєм життя, таких, як Саудівська Аравія, Іран, Афганістан та Йемен, жінки перебувають в складних

умовах і досить обмежені у своїх правах. Їм заборонено публічно займатись спортом, брати участь у змаганнях та відвідувати спортивні заходи на стадіонах. Ситуація змінилась на початку 1990-х років, коли було утворено Ісламську федерацію жіночого спорту (IFWS), основним завданням якої є створення умов для конкуренції у спорті для тих жінок, які згідно з релігійними та культурними поглядами не можуть брати участь у міжнародних змаганнях, де присутні чоловіки [14].

Внаслідок активної діяльності IFWS у 1993 р. в Тегерані – столиці Ірану – було проведено Ігри мусульманських жінок, які є аналогічними за структурою до Олімпійських ігор. МОК визнав ці змагання і всіляко підтримував їх проведення та розвиток. Всього Ігри мусульманських жінок в Ірані було проведено чотири рази у 1993, 1997, 2001 та 2015 рр.

Цей масштабний, комплексний спортивний захід є унікальним ще й тому, що був організований жінками для жінок, тобто судді, журналісти, лікарі та тренери були жінками. Найвидовищнішою частиною Ігор була церемонія відкриття, коли велика група закутаних у білі покривала жінок та чоловіків виконувала танець під психоделічну музику, примушуючи тим самим 10 тис. глядачів аплодувати стоячи. Урочистою частиною церемонії відкриття було запалення вогню за зразком Олімпійських ігор. Але ця церемонія викликала багато дискусій у середовищі релігійних організацій.

У таблиці 1 наведено динаміку зміни численності участі жінок ісламських країн в Іграх, а також кількості видів спорту та країн-учасниць.

Найкращі результати в неофіційному медальному заліку за всі часи демонстрували спортсменки з Ірану. У цій країні жіночий спорт функціонує як окрема система. Існують спеціалізовані жіночі спортивні клуби; тренери, менеджери, лікарі та персонал, який забезпечує їх роботу, – жінки. Статистично підтверджено (за даними спортивних результатів на Іграх мусульманських жінок) ефективність системи організації жіночого спорту в Ірані порівняно з іншими країнами Близького Сходу.

У країнах Північної Африки та Близького Сходу переважно розвиваються олімпійські види спорту, оскільки левову частину роботи зі сприяння цьому процесу бере на себе Міжнародний олімпійський комітет через національні олімпійські комітети у країнах. Але Олімпійські ігри – не єдині масштабні змагання, в яких жінки країн

ТАБЛИЦЯ 1 – Статистичні показники участі спортсменок у Іграх мусульманських жінок 1993–2005 рр.

Рік	Ігри	Кількість		
		країн	учасниць	видів спорту
1993	I	10	407	7
1997	II	24	748	12
2001	III	23	795	15
2005	IV	44	1316	18

Близького Сходу та Північної Африки мають змогу брати участь. Завдяки роботі Союзу арабських олімпійських комітетів з'явилися великі спортивні змагання – Панарабські ігри (Pan Arab Games), які традиційно проводяться раз на чотири роки з 1953 р. Жінкам дозволено в них брати участь, починаючи з VII Ігор 1985 р. [3, 11, 13, 15].

Нині в програмі Ігор 33 види спорту. Провідні позиції в загальному неофіційному медальному заліку займають Єгипет, Сирія та Туніс. Жінки беруть участь у переважній більшості видів спорту, представлених у програмі Панарабських ігор. Найчисленніше представництво жінок-спортсменок спостерігається у легкій та важкій атлетиці, єдиноборствах та ігрових видах спорту.

Спортсменки з країн Північної Африки також беруть участь у Панафриканських іграх, які проводяться раз на чотири роки під егідою Африканського Союзу (African Union), Асоціації національних олімпійських комітетів Африки та Асоціації африканських спортивних конфедерацій. Провідну позицію на цих іграх займає Єгипет. Спортсменки демонструють непогані спортивні результати в змаганнях з легкої атлетики, тенісу, стрільби, веслування, боротьби та дзюдо, важкої атлетики тощо. Також жіночі збірні команди країн Північної Африки представлені на змаганнях з баскетболу, гандболу та футболу [3, 14, 15].

Великим комплексним спортивним заходом, в якому беруть участь спортсменки з країн Близького Сходу, є Азійські ігри. Змагання проводяться кожні чотири роки Азійським олімпійським союзом під егідою МОК. Перші Ігри відбулися у Делі (Індія) у 1951 р.

Згідно із соціологічним дослідженням серед читачів потужного інтернет-видання «Musliminc.» було складено ТОП-10 найвизначніших мусульманських жінок-спортсменок усіх часів. Більшість спортсменок даного рейтингу є уродженками країн Північної Африки та Близького Сходу.

Друге місце у цьому рейтингу посіла Хасіба Булмерка з Алжиру, вона друга мусульманська спортсменка, яка виборола золоту олімпійську медаль. Хасіба брала участь у змаганнях з легкої атлетики у бігу на дистанції 1500 м на Іграх XXV Олімпіади 1992 р. в Барселоні.

Третє місце в рейтингу посіла титулована спортсменка з Єгипту Ранія ель Вані. Вона брала участь у трьох Іграх Олімпіад, Панафриканських іграх та Середземноморських іграх, виборола чотири медалі на Панафриканських іграх (1991, 1995, 1999), на Середземноморських іграх (1999) та Арабських іграх (1997).

Четверте місце посіла легкоатлетка з Бахреїну Рокія аль Гассра, яка виборола золото і срібло відповідно в бігу на 200 та 100 м на Азійських іграх у Досі (2006). Рокія увійшла в історію світового спорту як перша мусульманка, яка бігла дистанцію в хіджабі на Іграх XXVIII Олімпіади 2004 р.

Шосте місце в рейтингу зайняла Шейха Латіфа бінт Ахмед Аль Мактум – найтитулованіша спортсменка в кінному спорті країн Північної Африки та Близького Сходу, член королівської родини ОАЕ. Шейха Латіфа традиційно очолює рейтинги усіх регіональних змагань з кінного спорту. У 2010 р. вона зайняла друге місце на Азійських іграх.

Сьоме місце займає шейха Маїта бінт Рашид Мактум, також член королівської родини ОАЕ. Шейха Маїта бере участь у змаганнях з таеквондо. Виборола срібну нагороду на Азійських іграх (2006), брала участь в Іграх XXIX Олімпіади 2008 р. Також вона перша жінка-представниця країн регіону Перської затоки, яка була прапороносцем на Іграх Олімпіад.

Восьме місце належить Наваль ель Мутавакель з Марокко. Вона є першою жінкою-мусульманкою, яка виборола золоту олімпійську медаль. Це сталося на Іграх XXIII Олімпіади в Лос-Анджелесі у 1984 р. у змаганнях з легкої атлетики у бігу на дистанції 400 м з бар'єрами. Також вона стала першою мусульманкою, яку було обрано до складу МОК і нагороджено премією «Laureus Achievement Award».

Десяте місце займає спортсменка з Сирії Гада Шуаа. Вона блискуче представила свою країну на Іграх XXVI Олімпіади 1996 р. і завоювала першу і єдину золоту медаль для Сирії у семиборстві. Багаторазова призерка та переможниця Азійських, Панарабських та Середземноморських ігор [17].

У 2001 р. було засновано Фонд мусульманського жіночого спорту (MWSF) – благодійну організацію, яка сприяє залученню значної кількості мусульманських жінок та дівчат до занять фізичною культурою та спортом, не ставлячи під загрозу їхні релігійні та культурні цінності. Фонд започаткував одну з найвизначніших подій у світі мусульманського спорту – вручення премії за досягнення в спорті «Ambassador Awards». Ця нагорода не тільки відзначає рекорди мусульманок на спортивних аренах, а й допомагає змінити ставлення до жіночого спорту в мусульманському суспільстві.

На першій церемонії вручення премії «Ambassador Awards» вшанували фехтувальницю й олімпійську надію мусульманського світу Ібтіхадж Мухаммад. Багато спортсменок, які взяли участь у церемонії вручення «Ambassador Awards», кажуть, що ніколи не розраховували на такі високі досягнення. Це зайвий раз доводить, що жінка здатна досягти більшого, ніж сама від себе очікує. Під час вручення премії Мухаммад говорила про те, як віра і спорт сформували її особистість. «Я ніколи в житті й уявити собі не могла, що мій хіджаб приведе мене до фехтування, до спорту, і що я доросту до того, щоб так полюбити цей спорт. Він став частиною мене, і без нього я вже не уявляю собі своє життя».

Садаф Рахімі – 17-річна спортсменка з Афганістану, одна з номінанток на премію «Ambassador Award». На шляху до спортивних досягнень їй не завадили ні відсутність місця для тренувань, ні навіть заборона жіночого спорту, введена «Талібаном». Рахімі, яка представляла Афганістан на Іграх Олімпіади-2012, ламає стереотипні уявлення про цих жінок. Як і її колеги, вона доводить, що мусульманки не тільки здатні займатися спортом, а й демонструють при цьому неймовірну завзятість у подоланні труднощів [14].

Одна з проблем, з якими стикаються мусульманки, це вимоги до спортивної форми. Однак це не заважає їм займатися улюбленим видом спорту, брати участь у змаганнях і давати приклад для наслідування іншим жінкам. Так, у 2007 р. FIFA заборонила жінкам-футболісткам бути в хіджабі під час матчів, мотивуючи це ризиком травм.

Через заборону іранська жіноча збірна навіть була дискваліфікована перед олімпійським відбірковим турніром. Цього ж року FIFA скасувала заборону з огляду на те, що для спортсменок розробили спеціальні хустки на «липучках», які легко розстібаються і виключають ризик задушення. Остаточне рішення було прийнято 2 липня 2012 р. після останнього випробування нового хіджабу на безпеку.

Мусульманські спортсменки живуть у різних країнах, тому їх приклад надихає молодих жінок у всьому світі. Проте дівчатам з мусульманського середовища досі доводиться долати культурні обмеження: або через те, що їх батьки вважають, що спорт не для жінок, або через те, що їм нема на кого орієнтуватися. Але ці обмеження не завадили Насим Хамід з Пакистану завоювати золоту медаль у бігу на 100 м на Азіатських іграх 2010 р., що зробило її найшвидшою жінкою Південної Азії.

Розвиток жіночого спорту активується завдяки тому, що дівчата, беручи приклад із таких спортсменок, як Хамід, ставлять собі більш високі цілі, зокрема, в спорті.

Нещодавно Катар оголосив, що вперше відправить на Олімпійські ігри жінок. Участь представниці султанату сповіщає про настання нової ери – ери, коли спорт стає відкритим для всіх жінок і коли владі краще не заважати починанням жінок [10, 11, 13].

Останніми роками все більше жінок-спортсменок з регіонів Північної Африки і Близького Сходу беруть участь у міжнародних змаганнях. Це пов'язано, з одного боку, з зовнішнім і внутрішнім тиском, а з іншого, з прагненням регіонів до міжнародної інтеграції. Як відомо, одним з найбільш ефективних способів соціальної інтеграції є спорт. Однак існує ряд перешкод, які не дозволяють цьому процесу протікати швидко. Наприклад, з огляду на останні події, які називають «арабською весною», у країнах Близького Сходу та Північної Африки вкрай нестабільне політичне становище; їй досі ще суворі традиції, пов'язані з релігією, устроєм життя і соціальними нормами у тих країнах.

У 2007 р. 380 сертифікованих спортивних клубів Сирії налічували 206 164 члени, з них 19 740 – жінки (9,6 %). Це дуже мала цифра в порівнянні з 5,3 млн жінок у віковій групі 15–64 роки. Подібна ситуація спостерігається і в Ірані, але там існує «жіночий спортивний рух», ідеологом якого стала дочка президента країни – Фаезе Хашемі Рафсанджані.

Необхідно зазначити, що існують великі розбіжності у можливостях жінок у різних країнах Північної Африки та Близького Сходу. Наприклад, жінки у Єгипті користуються незрівнянно більшою свободою, аніж у Саудівській Аравії, де відсутній вільний доступ до керування автомобілем.

Лише на Іграх XXIX Олімпіади 2008 р. в Пекіні ОАЕ та Оман вперше включили жінок до своїх олімпійських

команд. Три країни – Кувейт, Катар і Саудівська Аравія – були представлені виключно чоловіками-спортсменами. Найуспішнішими були спортсменки з Туреччини на Іграх Олімпіади у Пекіні – чотири медалі різного ґатунку. Ще дві медалі було завойовано спортсменками з Північної Африки: алжирською дзюдоїсткою та легкоатлеткою з Марокко.

У 2012 р. під тиском МОК ці країни включили жінок до своїх національних збірних команд. Участь двох спортсменок з Саудівської Аравії супроводжувалась постійними скандалами всередині країни. По-перше, їх участь була можлива лише за умови використання хіджабу. По-друге, вони брали участь у «змішаних» змаганнях.

Позитивною тенденцією є те, що спортивні результати спортсменок з регіонів Північної Африки та Близького Сходу неухильно зростають. Так, Маріам Юсуф Джамаль завоювала бронзову медаль (біг на 1500 м) для Бахрейн у Хабіба Грібі срібну (біг на 3000 м) – для Тунісу [13].

Нині країни Північної Африки та Близького Сходу стали піклуватися про здоров'я і добробут жінок на державному рівні.

Так, у 2012 р. державна комісія зі здоров'я населення Саудівської Аравії заснувала державну програму для дівчат, яка полягає в обов'язкових заняттях руховою активністю в школах і університетах, що було заборонено раніше. Ще одним кроком цієї країни до усунення гендерної нерівності в спорті стало рішення голови Федерації футболу Саудівської Аравії Ахмеда Ейр Альхарбі про виділення окремих секцій для жінок на стадіонах з метою надання їм можливості підготуватися до участі в Олімпійських іграх. Окрім того, уряд розглядає можливість ліцензування жіночих футбольних клубів. У найбільшому жіночому Університеті принцеси Норі бінт Абдель Рахман студенткам запропоновано для занять спортом басейн та тенісний корт.

У Кувейті у 2012 р. започатковано ініціативу формування жіночих спортивних ліг. Відомий спортсмен Аль Шатті і його подруга з команди Сальва аль Сабах організували показовий матч в Казіс-клубі, який привернув увагу великої кількості уболівальників як жінок, так і чоловіків. Деякі з дівчат грали в шортах і майках, а інші – у лосинах і хіджабах.

Державну підтримку отримали футбольні ліги для дівчат у Катарі та ОАЕ [14].

Існує мало відомостей про рухову активність та «спорт для всіх» у країнах Північної Африки та Близького Сходу. За даними досліджень, у таких країнах, як Бахрейн, Оман, Туреччина, Сирія, Іран, Єгипет та Кувейт, створено умови для занять спортом дівчат та жінок, але залишаються великі розбіжності у фінансуванні між спортом чоловіків та жінок.

На початку 2018 р. на державному рівні було заплановано перший масовий забіг для жінок у Саудівській Аравії. Понад 1500 учасниць взяли участь у забігу на 3 км в районі Аль-Ахса [15]. Більшість із них були вдягнені у традиційний одяг – паранджу або хіджаб.

З кожним роком все більше жінок-спортсменок з країн Північної Африки та Близького Сходу беруть участь у міжнародних спортивних змаганнях. Звичайно, існує ряд негативних процесів, пов'язаних з проблемою жіночого спорту в регіоні, але наведені статистичні дані свідчать про позитивну тенденцію розвитку.

Все більше жінки об'єднуються в клуби за інтересами. Зокрема, спортсменки Лівії – в групи з плавання. Останніми роками з'явилося багато асоціацій жіночого спорту в країнах Північної Африки та Близького Сходу, що захищають права спортсменок.

Дискусія

Отримані нами дані підтверджують теоретичні положення багатьох авторів [2, 4, 6, 7, 9, 12, 14] щодо нерівномірності розвитку жіночого спорту в світі. Особливо це стосується країн Північної Африки та Близького Сходу.

Нами доповнено дані інших авторів [11, 13, 14] щодо доцільності впровадження комплексних заходів з розвитку жіночого спорту в зазначених країнах.

Нами вперше було проаналізовано документальні матеріали та законодавчі бази стосовно жіночого спорту в країнах Північної Африки та Близького Сходу.

Висновки. Одним з напрямків розвитку світової спільноти, починаючи з кінця XIX ст. і до наших днів, є феміністський рух – боротьба жінок за рівні права з чоловіками в усіх сферах соціального життя суспільства. Феміністський рух торкнувся всіх сторін життя суспільства, у тому числі спорту вищих досягнень як галузі інтенсифікації міжнародного співробітництва, активізації обміну культурними цінностями, взаєморозвитку, співпраці, формування відчуття взаємної поваги та толерант-

ності. З огляду на особливості спорту, питання гендерної рівності розвиваються надзвичайно інтенсивно, оскільки протягом останніх десятиліть у багатьох країнах світу вони були знівельовані.

Процеси боротьби з гендерною нерівністю проходять нерівномірно в різних регіонах та країнах світу. Найбільш інтенсивно усунення дискримінації жінок відбувалося в країнах Європи та Північної Америки.

Що стосується країн Близького Сходу та Північної Африки, то там історичні традиції, релігійні особливості, родинні цінності, навколишнє середовище – є стримуючим фактором вирівнювання прав та свобод жінок та чоловіків.

Спорт вищих досягнень, передусім олімпійський спорт, є потужним та найбільш перспективним засобом усунення гендерної нерівності. Обумовлено це прагненням державного керівництва та населення країн до розвитку фізичного виховання та спорту, більш активної участі спортсменок у міжнародних змаганнях.

До факторів, які стимулюють процеси розвитку фізичного виховання та спорту в країнах Північної Африки та Близького Сходу, можна віднести культурні особливості, родинні цінності, соціальний уклад життя, а не, як прийнято вважати, релігійні постулати, оскільки іслам не заперечує, а проповідує засади фізичного виховання вірянина, що і відображено в Корані.

Ця особливість визначає стратегію розвитку фізичного виховання та спорту, яка має бути орієнтована на зміни в системі поглядів населення, передусім його чоловічої частини, а не на трансформацію релігійних поглядів, що було б складно.

Література

1. Булатова ММ, Бубка СН, Платонов ВН. *Олімпійські ігри. 1896–1972 [Olympic Games. 1896–1972]*. Київ: Олімпійська література; 2012. 496 с.
2. Булатова ММ, Бубка СН, Платонов ВН. *Олімпійські ігри. 1976–2012 [Olympic Games. 1976–2012]*. Київ: Олімпійська література; 2012. 506 с.
3. Дьоміна АА. Сучасний стан жіночого спорту в країнах Північної Африки і Близького Сходу, роль жінок у розвитку міжнародного спортивного руху [The current state of women's sports in the countries of North Africa and the Near East, the role of women in the development of international sports movement]. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2016;1:83–7.
4. Иорданская ФА. *Физкультура и спорт в жизни женщины [Physical culture and sports in the life of a woman]*. Москва: Советский спорт; 1995. 159 с.
5. Мельникова НЮ. Эволюция женской олимпийской программы [Evolution of the women's Olympic program]. *Теория и практика физической культуры*. 1999;6:33–6.
6. Мягкова СН. Проблемы гендерной асимметрии в современном олимпийском движении [Problems of gender asymmetry in the modern Olympic movement]. *Теория и практика физической культуры*. 2001;3:48–52.
7. Платонов ВН, редактор, Булатова ММ, Бубка СН, и др. *Олімпійський спорт [Olympic sport]*. Київ: Олімпійська література; 2009. Том 2. 696 с.
8. Шахлина ЛГ. Индивидуальный подход как одно из направлений совершенствования системы спортивной тренировки женщин [Individual approach as one of the directions of improvement of the system of sports training for women]. В: *Проблеми Диморфізму Plciowego w Sporcie (cz. 4): Materiały Pokonferencji ne 4 Miedzynarodowe jKonferencji Naukowej*. Katowice; 1997, p. 506–15.
9. Mozafari A, Ahani K, Shajie A, Hadavi F, Baresi Negares Va Gerayeshn Mardom Be Varzesh Va Faliathai Badani Dar Jomhori Eslami Iran (Iran: Attitude and Tendency of People toward Physical Activity and Sport in Islamic Republic of Iran). *Olympic*; 2010;18(1):69–81.
10. Mahfoud A. *Sport, Politics and Society in the Arab World (Global Culture and Sport Series)*. Macmillan publishing co, Hampshire RG21 6XS, England; 2011. p. 68–82.
11. Pfister G. Frauen und Sport in der Türkei. In: Klein M, Kothly J, editors. *Ethnisch-kulturelle Konflikte im Sport. Hamburg: CzwalinaVerlag*; 1997. p. 127–45.
12. Pfister G. *Women and the Olympic Games. Women in Sport*. Oxford: Blackwell Science Ltd; 2000. p. 3–19.
13. Pfister G. Women and Sport in the Iran: Keeping Goal in the Hijab. In: Hartmann-Tews I, Pfister G, editors. *Sport and Women. Social Is-49gertrud pfister sues in International Perspective*. London: Routledge; 2003. p. 207–23.
14. Sulayem M, O'connor Connor S. *Sport Management in The Middle East. A case study analysis*. Routledge. Oxford; 2013. p. 200.
15. *Islamic Republic News Agency* [Internet]. 2017. Available from: <http://www.irna.ir/en/News/82856294>.
16. *Global Fund for Women* [Internet]. 2016. Available from: www.globalfundforwomen.org.
17. *The Muslim media Platform "Musliminc"* [Internet]. 2017. Available from: <http://musliminc.com/top-10-greatest-muslim-female-athletes-of-all-time-3373>.

Corresponding author:

Domina Alona – department on History and Theory of Olympic Sport, National University of Ukraine on Physical Education and Sport; Ukraine, 03150, Kyiv, 1, Fizkultury Str.; <https://orcid.org/0000-0002-7546-6986>
Aliona.diomina@gmail.com

Поступила 17.05.2018

Автор для кореспонденції:

Деміна Алена Анатоліївна – кафедра історії та теорії олімпійського спорту, Національний університет фізичного виховання і спорту України; Україна, 03150, Київ, ул. Фізкультури, 1;
<https://orcid.org/0000-0002-7546-6986>
Aliona.diomina@gmail.com